

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

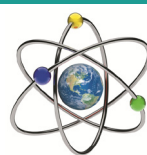
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 282 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
Mamatova Xilola Muxiddinovna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
Zamira Nishanova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
Oybek Davlatov	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
Bekmuhammedova Muhliisa Abdusattarovna	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
Qodirova Madina Odiljon qizi	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
Hurshida Murzoyeva	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
Jabborova Sevara Asroqul qizi	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
Kuranboyeva Ozoda Xakimovna	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
Mexriniso Nosirova	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
Tairova Ruzakhon Umidbek qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
Tursunbayeva Yulduz	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
Miskinova Sabina Ziyadxon qizi	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
Шокаримова Камола Абдуллаевна	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida yumshoq ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari....	98
<i>Yakubjonov Xasan Qahramonovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	103
<i>Umarov Xusniddin Egamboyevich</i>	
Sport maktabi o'quvchilarida yengil atletika intervalli mashg'ulotlari yordamida chidamlilikni oshirish	107
<i>Shuxrat Xudoyberdiyev Mamayusupovich, Abduqahhorov Nuriddin Xabibulloyevich</i>	
O'zbek va jahon adabiyoti matnlarini qiyosiy tahlil qilishda sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasining o'rni	112
<i>Sodikova Makhliyo</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan harbiy tarbiya metodlari	117
<i>A'zamov Inom Salimjonovich</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilar bilan ishlashda STEAM yondashuvidan foydalanish metodikasini takomillashtirish	121
<i>Abidjanova Vasila To'likinovna</i>	
Kommunikativ topshiriqlar asosida ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	129
<i>Prenova Gulsara Barlikbayevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik nutqiy kompetentligini rivojlantirishning nazariy asoslari	134
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Kasbiy ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	138
<i>Ne'matova Zarina Furqat qizi</i>	
Kimyoning asosiy tushuncha va qonunlarini aksiomatik asosda talqin qilishning ilmiy-pedagogik ahamiyati	141
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Моделирование процесса формирования патриотизма у курсантов на основе культурного наследия казахской и узбекской интеллигенции	147
<i>Малдыбаев Куандик Бекбауович</i>	
Bo'lajak tarjimonlarda mumtoz asarlardagi leksik-frazeologik birliklarni tarjima qilish kompetensiyasini shakllantirish ("Firdavs ul-iqbol" asari misolida)	152
<i>Borasulova Dilnoza Dilmurodjon qizi</i>	
WHY I+1 is Not the ZPD: Reassessing Input-Based and Sociocultural Accounts of EFL Development	155
<i>Sattarova Zulxumor Nodirbek kizi</i>	
Лингвометодическая компетенция учителя русского языка: генезис понятия и структура в современной педагогической науке	159
<i>Икрамова Мунира Маруфжановна</i>	
Kasbiy axloq va pedagogik madaniyat masalasini tadqiq etishda ilmiy tadqiqot metodlarining o'rni va vazifalari	163
<i>Kazakov Shavkat Norqobilovich</i>	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutq faoliyatida ijtimoiy muhitning psixologik roli	168
<i>Shadiyev Feruz Djaxonovich</i>	
Intellektida nuqsoni bo'lgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligini boyitishda o'yin texnologiyasidan foydalanish	173
<i>Xolmuxamedova Zilola Azimovna</i>	
PIRLS xalqaro baholash dasturida matn bilan ishlashning asosiy turlari va ularni boshlang'ich ta'limda qo'llash metodikasi	178
<i>Yusupova Gulshiraxan Zinatdinovna</i>	
Ona tili ta'limida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish	183
<i>Toshmatova Yulduz Olloqulovna</i>	
Kompetentlikka asoslangan ta'limda pedagogning kasbiy madaniyatining o'rni	190
<i>Xojamov Ilhomjon Rahmonaliyevich</i>	

Boshlang'ich ta'limda darslik va o'quv lug'atlari integratsiyasi asosida o'quvchilarning lingvistik-kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	195
Ergasheva Tuyg'unoy Shavkatjon qizi	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining raqamli-pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning integrativ-metodik modelini takomillashtirish	201
Ataboyeva Muxlisa Azimjon qizi	
Raqamli ta'lim nazariyasi va metodikasi asosida oliy ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish.....	209
Choriyeva Lobar Fayzullo qizi, Safarov Azamat Rasul o'g'li	
Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos pedagogik yondashuvlarni tashkil etish	214
Avazova Ozoda Ashurali qizi	
Integrativ yondashuv asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari ...	219
Abdusabirova Laylo Azizjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining imloviy savodxonligini oshirish usullari	224
Ashurova Zilolaxon Baxodir qizi	
Boshlang'ich ta'limda Jeopardylabs platformasi asosidagi o'yin-topshiriqlarnig dars samaradorligidagi ahamiyati.....	229
Atayeva Baxrinisa Abduvaxidovna	
Tasviriy san'at talabalarida perseptiv qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	233
Bazarova Muyassarxon Maxamadyusubovna	
What Trainee English Teachers Notice in AI-Generated Assessment Tools: Fault Detection in Two Tesol Cohorts	238
Dildora Kdirbayeva	
Zamonaviy didaktik vositalar asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kometensiyasini rivojlantirish mexanizmi.....	246
Ergasheva Ma'mura Suyunovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida "Ilk qadam" milliy o'quv dasturi asosida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashning pedagogik asoslari.....	250
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari ...	254
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Parent Preparation for Meaningful Participation in Inclusive Education.....	258
Muazzam Bakhtierovna Abdurakhmanova	
Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash	262
Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi	
Interyer dizayn ta'limida sun'iy intellekt: bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....	268
Rustamov Kamoliddin Ziyodulla o'g'li	
Differences Between Professional and Amateur Boxing	273
Shuhrat Dilmuradov	
Лингводидактический потенциал интерактивного обучения в развитии речевой компетенции пятиклассников.....	277
Ергашева Эльвира Владимировна	

OLIV TA'LIMNING NOFILOLOGIK YO'NALISHLARIDA TIL TA'LIMI DARSLIKLARI MAZMUNINI BOSQICHMA-BOSQICH LOYIHALASH

Muxamedova Muhlisa Avazjon qizi
Tadqiqotchi, O'zbekiston Respublikasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlari uchun til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalashning didaktik va metodik asoslari yoritiladi. O'zbekiston oliy ta'limi sharoitida talabalarning umumiy, akademik va kasbiy muloqot ehtiyojlarini o'zaro bog'lash masalasi ko'rib chiqiladi. Maqola konseptual tahlilga asoslanadi va empirik tajriba natijalarini taqdim etmaydi. Darslik mazmunini loyihalash ehtiyojlarni aniqlash, o'quv natijalarini belgilash, mazmunni saralash, topshiriqlarni ketma-ket joylashtirish hamda baholash mezonlarini muvofiqlashtirish jarayoni sifatida talqin qilinadi.

Bosqichlar o'rtasidagi uzviylikni ta'minlashda kommunikativ vazifalarning takrorlanishi, murakkablikning izchil oshishi va pedagogik yordamning moslashtirilishiga alohida e'tibor qaratiladi. Talabalarning til bilish darajasi, sohaga oid tayyorgarligi va ta'lim muhitidagi imkoniyatlarini hisobga olish zarurati asoslanadi. Darslik mazmunini tahlil qilish va takomillashtirish uchun moslashtiriladigan konseptual model taklif etiladi. Modelning ta'limiy samaradorligini aniqlash keyingi empirik tadqiqotlarning vazifasi sifatida belgilanadi.

Kalit so'zlar: nofilologik yo'nalishlar, til ta'limi, darslik mazmuni, bosqichma-bosqich loyihalash, ehtiyojlar tahlili, o'quv natijalari, kommunikativ topshiriqlar, baholash mezonlari.

Abstract: This article examines the didactic and methodological foundations of designing language textbook content in stages for non-philological higher education programs. It considers the relationship among students' general, academic, and professional communication needs within the higher education context of Uzbekistan. The article draws on conceptual analysis and does not report empirical experimental findings. Textbook content design is understood as a process of identifying needs, defining learning outcomes, selecting content, sequencing tasks, and aligning assessment criteria.

Particular attention is paid to recurring communicative tasks, progressively increasing complexity, and adapting instructional support to ensure continuity between stages. The article explains the need to consider students' language proficiency, disciplinary preparation, and the opportunities available within the learning environment. An adaptable conceptual model is proposed for analyzing and improving textbook content. Establishing the model's educational effectiveness is identified as a task for subsequent empirical research.

Key words: non-philological programs, language education, textbook content, staged design, needs analysis, learning outcomes, communicative tasks, assessment criteria.

Аннотация: В статье раскрываются дидактические и методические основы поэтапного проектирования содержания учебников по языковому образованию для нефилологических направлений высшего образования. Рассматривается вопрос взаимосвязи общих, академических и профессиональных коммуникативных потребностей студентов в условиях высшего образования Узбекистана. Статья основана на концептуальном анализе и не представляет результатов эмпирического эксперимента.

Проектирование содержания учебника трактуется как процесс определения потребностей, формулирования результатов обучения, отбора содержания, последовательного расположения заданий и согласования критериев оценивания. Особое внимание уделяется повторению коммуникативных задач, последовательному повышению сложности и адаптации педагогической поддержки для обеспечения преемственности между этапами. Обосновывается необходимость учитывать уровень владения языком, предметную подготовку студентов и возможности образовательной среды. Предлагается адаптируемая концептуальная модель анализа и совершенствования содержания учебников. Определение образовательной эффективности модели обозначается как задача последующих эмпирических исследований.

Ключевые слова: нефилологические направления, языковое образование, содержание учебника, поэтапное проектирование, анализ потребностей, результаты обучения, коммуникативные задания, критерии оценивания.

KIRISH

Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi talabalarning kundalik, akademik va kasbiy faoliyatda samarali muloqot qilishiga xizmat qilishi kerak. Muhandislik, iqtisodiyot, tibbiyot, qishloq xo'jaligi kabi sohalarda tahsil olayotgan talabalar uchun tilni o'rganish grammatik qoidalar yoki alohida atamalarini o'zlashtirish bilan cheklanmaydi. Ular axborotni tushunish, fikrni asoslash, hamkorlik qilish va mutaxassislikka oid mazmunni tushunarli ifodalash ko'nikmalariga ham ehtiyoj sezadi.

Bunday ehtiyojlar darslik mazmunini tanlash va tashkil etishga alohida talab qo'yadi. Mavzularning mavjudligi o'zlashtirishning izchilligini kafolatlamaydi. Matnlar, lug'aviy materiallar, mashqlar va baholash topshiriqlari o'rtasida aniq bog'lanish bo'lmasa, talaba o'rgangan til vositalarini yangi vaziyatlarda qo'llashga qiynalishi mumkin. Shu sababli darslik mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash ta'lim maqsadlarini o'quv faoliyati bilan muvofiqlashtirishning muhim sharti sifatida qaraladi.^[1]

Bosqichma-bosqich loyihalash mazmunni oddiydan murakkabga qarab joylashtirishdan kengroq tushunchadir. U talabalarning ehtiyojlarini aniqlash, kutiladigan natijalarni belgilash, mos materiallarni saralash va kommunikativ topshiriqlarni izchil tashkil etishni qamrab oladi. Har bir bosqich avvalgi tajribaga tayanishi va keyingi faoliyat uchun zarur tayyorgarlikni shakllantirishi lozim. Bunda murakkablik matn uzunligi orqali emas, vazifa, auditoriya va mustaqillik darajasi orqali ham belgilanadi.^[2]

O'zbekiston oliy ta'limi sharoitida mazkur yondashuvni qo'llashda yo'nalishlarning xususiyatlari, talabalarning til tayyorgarligi va mavjud ta'lim resurslarini hisobga olish zarur. Bir guruh uchun qulay material boshqa guruhda ortiqcha lingvistik yoki mazmuniy qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Shuning uchun darslik tuzilishi umumiy didaktik tamoyillarni saqlagan holda muayyan dastur va o'quv sharoitiga moslashtiriladigan imkoniyatlarga ega bo'lishi kerak.

Umumiy, akademik va kasbiy muloqotni bog'lash mazmunni loyihalashning asosiy yo'nalishlaridan biridir. Masalan, tanish jarayonni tasvirlashdan o'quv tajribasini tushuntirishga, undan esa mutaxassislikka oid amaliyotni izohlashga o'tish mumkin. Bunday ketma-ketlik bir kommunikativ vazifani turli sharoitlarda takrorlash va rivojlantirishga imkon beradi. Talaba avval o'zlashtirgan ifoda vositalarining yangi vaziyatdagi ahamiyatini anglaydi.^[3]

Shuningdek, pedagogik yordam va baholashning mazmunga mosligi muhimdir. Dastlab namunalar, tayanch iboralar va rejalashtirish vositalari zarur bo'lsa, keyingi bosqichlarda mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatlari kengaytiriladi. Baholash esa aynan topshiriqda ko'zlangan natijalarni aks ettirishi kerak. Faqat lug'at yoki grammatikani tekshirish murakkab kommunikativ faoliyatning barcha jihatlarini ochib bermaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi nofilologik yo'nalishlar uchun til darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalashning konseptual asoslarini aniqlashdir. Unda ehtiyojlar, natijalar, mazmun, topshiriqlar va baholash o'rtasidagi munosabatlar tahlil qilinadi. Taklif etiladigan yondashuv empirik samaradorlik haqidagi da'voga emas, darslikni izchil tashkil etish mezonlarini ishlab chiqishga qaratiladi. Uning amaliy qiymati keyinchalik real o'quv jarayonida tekshirilishi lozim. Bunday tekshiruv loyihalash qarorlarini talabalarning kuzatiladigan faoliyati va rivojlanishi bilan bog'lashga imkon berishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Til darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash masalasini o'rganishda chet til o'qitish metodikasiga oid manbalar asosiy nazariy tayanch hisoblanadi. Jalolovning metodik qarashlari til materialini nutq faoliyati bilan bog'lashga yo'naltirilgan. Jalalov, Makhkamova va Ashurovning qo'llanmasi nazariya hamda amaliyot munosabatlarini yoritadi. Hoshimov va Yoqubov, Saydaliyev, Xodjaev va Qahhorova asarlari topshiriqlarni tanlash va o'qitish ketma-ketligini asoslash uchun muhim metodik manbalardir.^[4-5]

Raximovning ingliz tiliga bag'ishlangan tadqiqoti til ta'limining ijtimoiy va pragmatik sharoitlarini hisobga olishga imkon beradi. Ushbu yo'nalish darslikdagi muloqot vaziyatlarini talabalarning haqiqiy ehtiyojlariga yaqinlashtirish uchun ahamiyatlidir. Biroq tilning jamiyatdagi mavqeyini tahlil qilish darslikning ichki tuzilishini bevosita belgilamaydi; bunday ma'lumotlar o'quv natijalari va kommunikativ topshiriqlar orqali loyihalash qarorlariga aylantirilishi kerak.^[6-7]

Tolipov va Usmonboyeva, Saidahmedov, Azizxo'jayeva, Yo'ldoshev va Usmonov asarlari pedagogik texnologiya, maqsadlarni aniqlashtirish va ta'lim jarayonini tashkil etish masalalariga asos beradi. Ishmuhamedov, Abduqodirov va Pardayev hamda Muslimov hammuallifligidagi manbalar faol o'rganish va innovatsion yondashuvlarni muhokama qilish uchun foydalidir. Ularning umumiy pedagogik tavsiyalarini til darsliklariga tatbiq etishda kommunikativ faoliyatning xususiyatlarini alohida hisobga olish zarur.^[8-9]

Xodjayev, Mavlonova va hammualliflar, Ochilov asarlari ta'lim mazmuni, metodlari va didaktik izchillikni tushuntirishga xizmat qiladi. Karimovanning psixologik yondashuvi talabalar imkoniyatlari va individual farqlarini hisobga olishni qo'llab-quvvatlaydi.

Avlayev va hammualliflarning metodlarga oid qo'llanmasi topshiriqlar shaklini tanlashda, Abduqodirov va Pardayevning masofali o'qitish haqidagi asari esa mustaqil faoliyatni rejalashtirishda qo'shimcha nazariy manba sifatida qo'llanishi mumkin. ^[10-11]

Richardsning o'quv dasturlarini ishlab chiqishga oid asari ehtiyojlar, maqsadlar, mazmun va baholashni bog'lashga asos beradi. Tomlinson tahriridagi to'plam til materiallarini yaratish va baholash masalalarini yoritadi. Ushbu manbalarni birgalikda ko'rib chiqish mahalliy metodik tajribani xalqaro materialshunoslik yondashuvlari bilan bog'lash imkonini beradi. Biroq taklif etilgan modelning samaradorligini adabiyotlarning mavjudligi bilan tasdiqlab bo'lmaydi; buning uchun alohida empirik tekshiruv talab etiladi. ^[12]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot konseptual va metodik tahlil asosida tashkil etildi. Uning vazifasi nofilologik yo'nalishlar uchun til darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalashga xizmat qiladigan mezonlarni shakllantirishdan iborat. Tadqiqot doirasida talabalar ishtirokidagi tajriba o'tkazilmadi, darsliklar korpusi statistik tekshirilmadi. Shu sababli ishlab chiqilgan model ta'lim samaradorligi tasdiqlangan vosita sifatida emas, keyingi amaliy tekshiruvga mo'ljallangan konseptual taklif sifatida talqin qilinadi va qo'llanadi. ^[13]

Tahlil birligi sifatida alohida matn yoki mashq emas, o'zaro bog'langan o'quv topshiriqlari ketma-ketligi belgilandi. Bunday ketma-ketlik tayyorlov faoliyati, asosiy kommunikativ vazifa, pedagogik yordam va qayta ishlash imkoniyatlarini qamrab oladi. Bu tanlov mazmunning qanday taqdim etilishini hamda talabaning dastlabki tushunishdan mustaqil foydalanishga qanday o'tishini ko'rib chiqishga imkon beradi. Har bir ketma-ketlik rejalashtirilgan o'quv natijasi bilan bog'liq holda tavsiflanadi. ^[14]

Loyihalashning boshlang'ich bosqichi ehtiyojlarni aniqlash sifatida belgilandi. Kelgusidagi amaliy tadqiqotda buning uchun talabalar so'rovnoma, o'qituvchilar bilan suhbat va mutaxassislik dasturlarini o'rganishdan foydalanish mumkin. Ehtiyojlar kundalik, akademik va kasbiy vaziyatlar bo'yicha ajratiladi, keyin ular orasidagi umumiy kommunikativ funksiyalar aniqlanadi. Til tayyorgarligi haqidagi ma'lumotlar esa vazifalarning taxminiy qiyinchiligini belgilash uchun qo'llanadi. Ular o'quv maqsadlarini tanlashda ham hisobga olinadi.

Keyingi bosqichda o'quv natijalarini kuzatiladigan faoliyat orqali ifodalash mezonini taklif etildi. Masalan, mavzuni bilish o'rniga jarayonni tushuntirish, ma'lumotlarni taqqoslash yoki tavsiyani asoslash kabi natijalar belgilanadi. Natijalar mazmunni saralashga yo'nalish beradi. Tanlangan matn, til vositasi va topshiriq shu faoliyatni bajarishga qanday hissa qo'shishi nuqtayi nazaridan baholanadi. Aloqasi aniq bo'lmagan materiallar qayta ko'rib chiqish uchun alohida belgilab qo'yiladi.

Topshiriqlar ketma-ketligi kommunikativ maqsad, auditoriya, mazmuniy murakkablik va mustaqillik darajasi bo'yicha tahlil qilinadi. Bir funksiyaning turli vaziyatlarda takrorlanishi rivojlantiruvchi davomiylik sifatida ko'riladi. Murakkablikning oshishi faqat matn hajmi bilan o'lchanmaydi. Axborotni tanlash, dalillarni birlashtirish, suhbatdosh fikriga munosabat bildirish va qarorni asoslash talablari ham hisobga olinadi. Bosqichlar orasidagi o'tishlar shu belgilar asosida tavsiflanadi va ularning tayyorlov vazifasi izohlanadi.

Pedagogik yordam lingvistik va mazmuniy ko'mak sifatida ajratildi. Lingvistik ko'mak tayanch iboralar, namunalar va lug'atlardan iborat bo'lishi mumkin. Mazmuniy ko'mak esa talaba hali o'zlashtirmagan sohaga oid ma'lumotlarni taqdim etadi. Tahlilda yordam vazifani tushunishni yengillashtirishi, biroq talabaning mustaqil tanlovini to'liq almashtirmasligi mezonini qo'llanadi. Keyingi bosqichlarda ko'makni kamaytirish imkoniyati o'quv natijalari va talabalar tayyorgarligiga qarab alohida baholanishi kerak.

Yakuniy bosqich baholash mezonlarini topshiriq natijalari bilan muvofiqlashtirishni nazarda tutadi. Tushunarlilik, vazifaning bajarilishi, mantiqiy izchillik va vaziyatga moslik asosiy kuzatuv belgilaridir. Modelni empirik qo'llashda tahlilchilar umumiy namunani mustaqil tekshirishi, farqli qarorlarni muhokama qilishi va mezonlarni aniqlashtirishi tavsiya etiladi. Keyinchalik darslik tuzilishi haqidagi kuzatuvlar real talabalar faoliyatidan olingan dalillar bilan taqqoslanishi zarur. Bu jarayon modelning qo'llanish chegaralarini aniqlashtirishga xizmat qiladi. ^[15]

TAHLIL VA NATIJALAR

Konseptual tahlil asosida til darsliklari mazmunini loyihalashning o'zaro bog'langan bosqichlarini tavsiylovchi model shakllantirildi. Model ehtiyojlarni aniqlash, o'quv natijalarini belgilash, mazmunni saralash, topshiriqlarni ketma-ket tashkil etish va baholashni muvofiqlashtirishni qamrab oladi. Ushbu bosqichlar qat'iy yopiq tartib sifatida emas, qayta ko'rib chiqish imkoniyatiga ega jarayon sifatida talqin qilindi. Bular konseptual ishlanmaning natijalari bo'lib, o'zlashtirishdagi o'sishni tasdiqlovchi empirik dalillar emas.

Modelning asosiy natijasi bosqichlar orasidagi bog'lanishni kommunikativ faoliyat orqali tushuntirishdan iborat. Ehtiyojlar muayyan muloqot vaziyatlarini aniqlaydi, vaziyatlar esa kuzatiladigan o'quv natijalarini belgilashga asos bo'ladi. Natijalar mazmun va topshiriqlarni tanlashni boshqaradi. Baholash mezonlari shu natijalarga moslashtiriladi. Shunday qilib, mavzu tanlash bilan cheklanadigan yondashuvdan ko'ra, har bir materialning bajariladigan vazifaga qo'shadigan hissasini aniqlash imkoniyati yaratildi va aloqalar izchil tavsiflandi. ^[16]

Kommunikativ davomiylikni tavsiflash uchun umumiy, akademik va kasbiy vaziyatlar o'rtasidagi funksional aloqalar ajratildi. Masalan, kundalik tanlovni izohlash akademik fikrni asoslashga, keyinchalik kasbiy tavsiyani himoya qilishga tayyorgarlik vazifasini bajarishi mumkin. Bunda izohlash funksiyasi saqlanadi, lekin dalil sifati, ifoda aniqligi va auditoriya talablari o'zgaradi. Model aynan shu o'zgarishlarni topshiriqlar orasidagi rivojlantiruvchi bog'lanish sifatida ko'rishga imkon beradi va kuzatishni yo'naltiradi.

Murakkablikni tavsiflashda bir nechta mustaqil belgi aniqlandi. Ular til vositalarining talabi, sohaga oid bilim, axborotni qayta ishlash, muloqot ishtirokchilari va mustaqil qaror darajasini o'z ichiga oladi. Shuning uchun uzunroq matn avtomatik ravishda yuqoriroq bosqichni anglatmaydi. Qisqa, ammo dalillarni solishtirib tavsiya berishni talab qiladigan topshiriq murakkabroq faoliyatni yuzaga keltirishi mumkin. Bu farq topshiriqlarni saralash mezonlarini aniqlashtirishga xizmat qiladi.

Pedagogik yordamni ikki yo'nalishda ko'rib chiqish modelning yana bir natijasidir. Tilga oid ko'mak ifodalash qiyinchiliklarini kamaytiradi, mazmuniy ko'mak esa zarur tushunchalarni taqdim etadi. Ularni ajratish talabning qiyinchiligi nimadan kelib chiqishini aniqlashga yordam beradi. Model yordamni bosqichlar bo'yicha moslashtirishni nazarda tutadi, biroq barcha talabalar uchun uni bir xil tezlikda kamaytirishni talab qilmaydi. Moslashtirish kuzatilgan ehtiyojga asoslanishi kerak.

Baholash bo'yicha topshiriq maqsadi va kuzatuv mezonlari orasidagi muvofiqlik belgilandi. Jarayonni tushuntirish vazifasida ketma-ketlik, tushunarlik va sababiy bog'lanishlar baholanadi. Tavsiyani asoslashda esa dalilning mosligi va auditoriyaga yo'naltirilganlik ahamiyatli bo'ladi. Grammatik aniqlik ushbu belgilar bilan birga ko'riladi. Shuningdek, dastlabki ijrodan keyingi qayta ishlash imkoniyati rivojlanishni kuzatish vositasi sifatida modelga kiritildi. Bu mezonlar hozircha standartlashtirilgan o'lchov vositalari hisoblanmaydi.^[17]

O'zbekiston oliy ta'limi uchun modelning moslashtiriladigan tuzilishi taklif etildi. Muayyan yo'nalish, talabalar tayyorgarligi va mavjud resurslar mazmun tanlashda hisobga olinadi. Natijada darslikni tekshirish uchun savollar tizimi hosil bo'ldi: material qanday ehtiyojga javob beradi, qaysi faoliyatga tayyorlaydi va natija qanday baholanadi. Modelning amaliy samaradorligi keyingi tadqiqotlarda tekshirilishi lozim. Hozirgi natijalar ushbu tekshiruvni rejalashtirishga konseptual asos bo'la oladi.

Taklif etilgan model darslik mazmunini loyihalashda asosiy e'tiborni mavzular ro'yxatidan o'quv faoliyatining rivojlanishiga ko'chirishni nazarda tutadi. Bu yondashuvda matn, lug'at va mashqning qiymati ularning muayyan kommunikativ natijaga xizmat qilishi bilan belgilanadi. Biroq mazmunning bunday tashkil etilishi mavzuviy yaxlitlikni inkor qilmaydi. Mavzu topshiriqlarni birlashtiradi, kommunikativ maqsad esa ular o'rtasidagi pedagogik munosabatni aniqlashtiradi. Ikkalasi birgalikda izchil o'rganishga sharoit yaratadi.^[18]

Bosqichlar orasidagi davomiylikni ta'minlash takrorlash va yangilanish o'rtasidagi muvozanatni talab qiladi. Bir kommunikativ funksiyaning qayta uchrashi mustahkamlash imkoniyatini beradi, ammo topshiriqlar o'zgar-masa, o'quv faoliyati mexanik tus olishi mumkin. Shuning uchun auditoriya, axborot manbasi yoki bajarish shartlarini o'zgartirish zarur. Talaba tanish ifoda vositalarini yangi vaziyatga moslashtirishi orqali oldingi bilimlari-ni qo'llanish chegaralarini anglaydi va ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kasbiy mazmunni kiritish va tilga oid imkoniyatlarni hisobga olish ham o'zaro muvofiqlashtirilishi kerak. Haqiqiy professional vaziyatlar ta'limiy ahamiyatga ega bo'lishi mumkin, biroq ular talabaga tushunarsiz bilimlarni talab qilsa, kommunikativ vazifa bajarilmay qoladi. Aksincha, ortiqcha soddalashtirish kasbiy muammoning mazmunini yo'qotishi mumkin. Mazmuniy ko'mak va aniq rol taqsimoti ushbu qarama-qarshilikni boshqarishga yordam beradi. Bunda talabaga mustaqil tanlov imkoniyati saqlanadi.

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida modelni qo'llash til o'qituvchilari va mutaxassislik fanlari pedagog-larining hamkorligini talab qilishi mumkin. Bunday hamkorlik talabalarning qaysi tushunchalarni o'zlashtirganini aniqlash va kasbiy vaziyatlarni to'g'ri tanlashga xizmat qiladi. Til darsligi mutaxassislik fanining o'rnini egalla-masligi kerak. Uning vazifasi sohaga oid mazmun vositasida til faoliyatini rivojlantirishdir. Hamkorlik shu chega-rani saqlab, materiallarning tushunariligi va kasbiy mosligini tekshirishga yo'naltiriladi.^[19]

Modelning moslashtiriluvchanligi o'qituvchiga erkinlik beradi, lekin ushbu erkinlik loyihalash mantiqini saqlash bilan uyg'unlashishi zarur. Tayyorlov mashqini olib tashlash yoki yakuniy topshiriqni almashtirish bosqichlar orasidagi bog'lanishni buzishi mumkin. Shuning uchun metodik ko'rsatmalarda topshiriqning vazifasi va zarur tayyorgarlik tushuntirilishi lozim. O'qituvchi o'zgarish kiritganda natija, yordam va baholash munosa-batlarini qayta tekshiradi. Bu ish mavjud darsliklarni moslashtirish uchun ham zarurdir.

Baholash mezonlarining kengayishi amaliy qiyinchiliklarni ham yuzaga keltiradi. Tushunarlik, mantiqiy izchillik va auditoriyaga moslikni baholashda o'qituvchilar qarorlari farqlanishi mumkin. Aniq tavsiflar, namunaviy javoblar va birgalikda baholash bunday farqlarni kamaytirishga yordam beradi. Biroq mezonlarning mavjudligi ularning ishonchligini avtomatik ta'minlamaydi. Ularni turli topshiriqlar hamda talabalar guruhlarida sinash, natijalarini tahlil qilish zarur. Shundan keyingina barqaror qo'llanish imkoniyatlari haqida asosli fikr bildiriladi.

Tadqiqotning chegarasi modelning konseptual xususiyatidadir. Darslikdagi izchillik real mashg'ulotda aynan saqlanishi yoki o'zlashtirishni yaxshilashi hali tekshirilmagan. Keyingi tadqiqotlarda materiallar tahlili, dars kuzatuv va talabalar faoliyatini baholash birlashtirilishi kerak. Shuningdek, bitta topshiriqdagi muvaffaqiyatni uzoq muddatli rivojlanishdan ajratish muhim. Bunday tekshiruvlar modelning kuchli jihatlari bilan birga qo'llanish chegaralarini aniqlashtiradi va uni takomillashtirish uchun zarur empirik asos yaratishi mumkin. ^[20]

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oliy ta'limning nofilologik yo'nalishlarida til ta'limi darsliklari mazmunini bosqichma-bosqich loyihalash o'quv ehtiyojlari va kommunikativ faoliyat o'rtasidagi munosabatlarni izchil tashkil etishni talab qiladi. Darslikning qiymati mavzular soni yoki atamalar ko'pligi bilan cheklanmaydi. Uning mazmuni talabaning mavjud bilimlariga tayanishi, yangi vazifalarni bajarishga tayyorlashi va mustaqil muloqot imkoniyatlarini kengaytirishi kerak. Buning uchun loyihalash qarorlari aniq o'quv natijalari bilan bog'lanishi zarur.

Maqolada taklif etilgan model ehtiyojlarni aniqlash, natijalarni belgilash, mazmunni saralash, topshiriqlarni tashkil etish va baholashni muvofiqlashtirish bosqichlarini birlashtiradi. Bosqichlar o'rtasidagi aloqalar qayta ko'rib chiqishga ochiq bo'lishi lozim. Masalan, tanlangan topshiriq talabalar tayyorgarligiga mos kelmasa, uning mazmuni yoki pedagogik yordami o'zgartiriladi. Bunday moslashtirish loyihalashni muntazam takomillashtiriladigan jarayon sifatida tushunishga imkon beradi va oldingi qarorlarni asosli ravishda qayta tekshirishga undaydi.

Umumiy, akademik va kasbiy muloqot orasidagi uzviylik kommunikativ funksiyalarni yangi sharoitlarda rivojlantirish orqali ta'minlanishi mumkin. Tasvirlash, taqqoslash, izohlash va asoslash turli bosqichlarda qayta uchraydi, biroq ularning bajarilish talablari o'zgaradi. Auditoriya, dalillar va vaziyatga moslikning murakkablashishi rivojlanishning muhim belgilaridir. Shu sababli ketma-ketlikni faqat matn uzunligi yoki grammatik material hajmi asosida belgilash yetarli emas. Faoliyat talablari ham hisobga olinadi.

Pedagogik yordam talabaning vazifani tushunishi va bajarishiga xizmat qilishi kerak. Tilga oid ko'mak ifoda vositalarini taqdim etsa, mazmuniy ko'mak zarur tushunchalarni ochib beradi. Ularning hajmi talabalar tayyorgarligiga moslashtiriladi. Mustaqillikni rivojlantirish uchun yordamni kamaytirish mumkin, ammo bu o'zgarish barcha guruhlarda bir xil tartibda amalga oshirilmaydi. Qaror kuzatilgan ehtiyojlar va o'quv natijalariga tayangan holda qabul qilinishi maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida modeldan foydalanish muayyan yo'nalishning xususiyatlari, mavjud resurslar va talabalar tajribasini hisobga olishni talab qiladi. Til o'qituvchilari hamda mutaxassislik pedagoglari hamkorligi mazmunning tushunariligi va kasbiy ahamiyatini tekshirishga yordam berishi mumkin. Darslik mualliflari esa metodik ko'rsatmalarda topshiriqlar orasidagi bog'lanishni tushuntirishi zarur. Bu o'qituvchiga materiallarni moslashtirishda asosiy loyihalash mantiqini saqlash va o'zgarishlarning oqibatlarini baholash imkonini beradi.

Baholash topshiriqda ko'zlangan kommunikativ natijani aks ettirishi lozim. Grammatik aniqlik bilan birga tushunarililik, vazifaning bajarilishi, mantiqiy izchillik va auditoriyaga moslik ham kuzatiladi. Qayta ishlangan javoblarni dastlabki faoliyat bilan taqqoslash rivojlanishni ko'rishga xizmat qiladi. Biroq taklif etilgan mezonlar standartlashtirilgan vosita sifatida qaralmaydi. Ularning ishonchiligi, qo'llanish qulayligi va turli guruhlariga mosligi amaliy tekshiruvlar orqali aniqlanishi, zarur hollarda qayta ko'rilishi kerak.

Mazkur ish konseptual modelni taqdim etadi, ammo uning o'zlashtirishga ta'sirini tasdiqlamaydi. Keyingi tadqiqotlarda darslik tahlili, mashg'ulot kuzatuv va takroriy baholashni birlashtirish zarur. Ayniqsa, talabalar tanish kommunikativ funksiyalarni yangi akademik va kasbiy vaziyatlarga qanday ko'chirishini tekshirish muhimdir. Olingan dalillar modelni aniqlashtirish va darslik mazmunini takomillashtirishga asos bo'ladi. Natijada loyihalash qarorlari taxminlarga emas, kuzatiladigan ta'lim jarayoni va rivojlanishiga tayanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jalolov, J. J. (2012). Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.
2. Kushakova, M., Akhmedov, B., Umarova, D., & Uzakova, U. (2026, July). Intelligent Adaptive Child Safety Interface Using Behavioral Risk Scoring and Machine Learning. Proceedings of the International Conference on Applied Innovations in IT (ICAIIIT).
3. Hoshimov, O'. H., & Yoqubov, I. Ya. (2003). Ingliz tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Sharq.
4. Saydaliyev, S. S. (2004). Chet til o'qitish metodikasidan ocherklar. Namangan: Namangan davlat universiteti.
5. Xodjaev, M., & Qahhorova, M. (2012). Chet tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
6. Raximov, G'. X. (2017). Ingliz tili O'zbekistonda: Sotsiologiyaviy va pragmatik ko'rsatkichlar. Toshkent: Tamaddun.
7. Tolipov, O'. Q., & Usmonboyeva, M. (2006). Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent: Fan.
8. Saidahmedov, N. (2003). Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Moliya.
9. Azizxo'jayeva, N. N. (2006). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti.

10. Yo'ldoshev, J. G', & Usmonov, S. A. (2004). Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
11. Ishmuhamedov, R. J., Abduqodirov, A. A., & Pardayev, A. X. (2008). Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Iste'dod.
12. Muslimov, N. A., Usmonboyeva, M. H., Sayfurov, D. M., & To'rayev, A. B. (2015). Innovatsion ta'lim texnologiyalari. Toshkent: Sano-standart.
13. Xodjayev, B. X. (2017). Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Sano-standart.
14. Mavlonova, R. A., To'rayeva, O. T., & Xoliqberdiyev, K. (2001). Pedagogika. Toshkent: O'qituvchi.
15. Ochilov, M. (2000). Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi: Nasaf.
16. Karimova, V. M. (2002). Psixologiya. Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti.
17. Abduqodirov, A. A., & Pardayev, A. X. (2009). Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Fan.
18. Avlayev, O. U., Jo'rayeva, S. N., & Mirzayeva, S. P. (2017). Ta'lim metodlari. Toshkent: Navro'z.
19. Richards, J. C. (2001). Curriculum development in language teaching. Cambridge University Press.
20. Tomlinson, B. (Ed.). (2011). Materials development in language teaching (2nd ed.). Cambridge University Press.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.